

ПРАДМОВА

Здабыткі сучаснай беларускай дыялекталогіі, асабліва дыялектнай лексікаграфіі, значныя. Аднак стварэнне поўнага дыялектнага слоўніка, або слоўніка народных гаворак Беларусі, з'яўляецца пакуль што справай будучыні. Безумоўна, своечасовая падрыхтоўка і выданне беларускіх абласных слоўнікаў, сярод якіх пэўнае месца адводзіцца абласному слоўніку Магілёўшчыны, значна паскорыць гэту агульнадзяржаўную справу. Таму кафедра беларускай мовы Магілёўскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута імя А. А. Куляшова старэеца як мага хутчэй завяршыць збор і апрацоўку сучаснай дыялектнай лексікі Магілёўскай вобласці.

Гісторыя публікацыі лексічных матэрыялаў Магілёўшчыны пачынаецца адразу пасля далучэння яе да Расійскай імперыі ў выніку падзелу Рэчы Паспалітай (1772, 1793, 1795 гг.). Ужо ў 1786 г. з'яўляецца этнаграфічная праца Андрэя Меера «Апісанне Крычаўскага графства»¹, у якой робяцца некаторыя назіранні над штучнай мовай рамеснікаў г. Крычава і падаюцца назвы збожжавых культур, дрэў, звяроў, рыб, птушак, паўзуноў, насякомых, раслін, грыбоў у мясцовых гаворках Крычаўскага, Краснапольскага, Чэрыкаўскага, Хоцімскага, Касцюковіцкага раёнаў Магілёўскай вобласці (паводле сучаснага палітыка-адміністрацыйнага падзелу БССР). Больш інтэнсіўна публікаваліся лексічныя матэрыялы ў XIX ст., калі распачалі сваю дзейнасць І. І. Грыгаровіч, І. І. Насовіч, Е. Р. Раманаў, П. В. Шэйн і іншыя этнографы і мовазнаўцы, якія, даследуючы жыццё і побыт жыхароў Магілёўскай губерні, запісалі і растлумачылі агромністую колькасць не толькі агуль-

¹ Могилевская старина, 1901, вып. 2, с. 86—137.

нанародных, але і вузкамясцовых слоў і выказаў Магілёўшчыны. Параўнанне ўказаных матэрыялаў з сучаснымі дыялектнымі запісамі (слоўнікамі) дае багатую глебу для характарыстыкі ўстойлівасці і зменлівасці народна-дыялектнага слова.

Збор матэрыялаў для абласнога слоўніка Магілёўшчыны распачаў П. Я. Юргелевіч, задумай якога было стварэнне поўнага дыялектнага слоўніка Магілёўскай вобласці, куды б увайшла ўся лексіка Магілёўшчыны. Пасля выхаду ў свет «Краёвага слоўніка Усходняй Магілёўшчыны» І. К. Бялькевіча (1970) было вырашана рыхтаваць найперш дыферэнцыяльны слоўнік Магілёўшчыны. Паколькі фіксацыя дыялектнай лексікі праводзіцца выкладчыкамі і студэнтамі беларускага аддзялення філалагічнага факультэта (галоўным чынам у час дыялекталагічных экспедыцый, а таксама пры напісанні курсавых і дыпломных), апрацоўка сабранага матэрыялу ажыццяўляецца паступова, г. зн. па меры яго назапашвання. Так склаўся план падрыхтоўкі да выдання сабранага матэрыялу асобнымі выпускамі.

Падрыхтаваны да выдання першы выпуск «Матэрыялаў да абласнога слоўніка Магілёўшчыны» ўключае ў сябе словы і выразы, сабраныя ва ўсіх раёнах Магілёўскай вобласці за апошнія два дзесяцігоддзі. Прынцыпы ўкладання «Матэрыялаў да абласнога слоўніка Магілёўшчыны» ў асноўным тыя, што ўжо выпрацаваны ў сучаснай беларускай дыялектнай лексікаграфіі.

Усе рээстраваныя словы і выразы «Матэрыялаў» суправаджаюцца граматыка-стылістычнымі паметамі, якія характарызуюць тую ці іншую лексему з боку адносінаў яе да пэўнай часціны мовы, а таксама лексічнай і сінтаксічнай спалучальнасці яе з іншымі словамі жывога маўлення.

Пашпартызацыя прыкладаў-ілюстрацый падаецца па апошняму адміністрацыйна-тэрытарыяльнаму падзелу Магілёўскай вобласці.

Раздзел «Прыказкі, прымаўкі, фразеалагізмы» ўключаны традыцыйна, г. зн. як і ў іншых дыялектных слоўніках. Пашпартызацыя змешчаных выслоўяў не даецца з прычыны шырокай распаўсюджанасці іх на ўсёй тэрыторыі Магілёўскай вобласці.

М. В. АБАБУРКА